

Rodina v kontexte adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky

Radka Teleková¹

¹ Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Dražovska cesta 4, 949 01 Nitra; radka.telekova@ukf.sk

Grant: V / 17/2020

Název grantu: Adaptačné ťažkosti žiakov na začiatku školskej dochádzky – ich príčiny a prejavy

Oborové zamčrení: AM - Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Prechod dieťaťa z materskej školy do základnej školy je zložitý proces zmien, ktorý vyžaduje prispôbenie sa požiadavkám školského vzdelávania, novej sociálnej skupine. V danom období je akcent kladený na vzťah medzi rodinným a školským prostredím, ktoré sa navzájom doplňajú a koordinujú proces adaptácie začínajúceho školáka. Rodinné prostredie je dominantne zdrojom podpory a pomoci pre začínajúceho školáka, ale nachádzame v ňom tiež príčiny adaptačných ťažkostí. Možnosťou ich odstránenia a prevencie je efektívna spolupráca medzi zainteresovanými stranami, ktorej obsah a charakter patrí k výzvam daného obdobia. V našom príspevku venujeme pozornosť rodinnému prostrediu začínajúceho školáka a existujúcim príčinám adaptačných ťažkostí v ňom. Súčasťou príspevku sú špecifiká spolupráce medzi rodinou a školou s uvedením konkrétnych príkladov, ktoré sledujú prípravu rodičov, ich adekvátnu podporu pre začínajúceho školáka a elimináciu adaptačných ťažkostí. Mnohé aspekty rodinného prostredia dieťaťa majú zásadný vplyv na jeho školské vzdelávanie, úspešnosť adaptácie, výskyt adaptačných ťažkostí a ďalší rozvoj osobnosti žiaka na začiatku školskej dochádzky.

Kľúčová slova rodina, žiak, škola, adaptácia, adaptačné ťažkosti

1. ÚVOD

Začiatok školskej dochádzky patrí k vývojovým a vzdelávacím míľnikom v živote dieťaťa. Očakávané školské vzdelávanie zahŕňa spoločenské a akademické požiadavky. V centre pozornosti stoja determinanty podmieňajúce plynulý prechod z materskej školy do 1. ročníka základnej školy, resp. úspešné obdobie adaptácie. V odbornej literatúre sú zastúpené výskumné zistenia zdôrazňujúce osobnostné predpoklady dieťaťa v zmysle úrovne školskej pripravenosti, čo sa stáva základom vydareného začiatku školskej dochádzky (Perry, B., Dockett, S. 2003, Boethel, M. 2004, Monkeviciene, O. a kol. 2006). Na druhej strane, výsledky viacerých výskumných štúdií akcentujú poznanie začínajúceho školáka v širšom kontexte, t.j. ukazovatele v rodinnom a školskom prostredí. (Rimm-Kaufman, S., Pianta, C. R. 2000) Začiatok primárneho vzdelávania je očakávaným obdobím, v ktorom sa však môžu vyskytovať problémy. Príčiny existujúcich ťažkostí na začiatku školskej dochádzky pochádzajú aj z rodinného prostredia žiaka. (Vilčinskaja, B. J. 2000, Kovalevová, L. M., Tarasenko, N. N. 2001, Slezáková, T. 2012, Pratt, M. E. a kol. 2016) Nové roly zahŕňajú zmeny v podobe a frekvencii spolupráce medzi rodinným a školským prostredím, čo smeruje k podpore adaptácie žiaka a eliminácii adaptačných ťažkostí. Mnohé výskumné štúdie potvrdzujú význam spolupráce pre zvýšenie vzdelávacích skúseností žiaka (Sheridan S.M., Clarke B.L., Knoche L.L., Pope Edwards

C., 2006) a rozvoj sociálnych zručností (Pirchio S., Tritrini C., Passiatore Y., Taeschner T. 2013). Nielen žiak, ale aj rodičia sú konfrontovaní s mnohými zmenami, príležitosťami a povinnosťami. V pedagogickej praxi nachádzame príklady viacerých aktivít alebo programov, ktoré podnecujú aktívnu účasť rodičov na školskom vzdelávaní dieťaťa, zlepšujú úroveň ich pripravenosti na novú situáciu a prezentujú možnosti podpory úspešnej adaptácie začínajúceho školáka.

2. RODIČIA ŽIAKA NA ZAČIATKU ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY

Začiatok školskej dochádzky je významným míľnikom v živote dieťaťa a jeho rodiny. Rodičia získavajú vyššiu individuálnu a spoločenskú hodnotu, ktorá je odrazom vážnejších povinností rodiča školáka. Školy by mali rešpektovať individuálnu rozdielnosť potrieb a očakávaní rodičov. Sledovanie spoločného cieľa zvyšuje kontinuitu medzi skúsenosťami detí a uľahčuje ich prechod na primárne vzdelávanie. Dôraz je kladený na účasť rodičov v procese prechodu, pretože aktívna interakcia formuje úspešnú adaptáciu. Základom je výmena informácií, získanie údajov od rodičov a detí, čo umožňuje individuálnu formu podpory žiaka na začiatku školskej dochádzky.

Osobnosť dieťaťa je primárne formovaná v rodinnom prostredí, do ktorého prichádza hneď po narodení. Príprava dieťaťa na vstup do základnej školy je realizovaná v rodine a v materskej škole. V kontakte s rodičmi je akcent kladený na význam posledného roku predprimárneho vzdelávania, jeho vplyvu na budúce školské vzdelávanie. Rodičia participujú na rozvoji predškolačka v záujme úspešného vstupu do 1. ročníka základnej školy. (Otevřelová, H. 2016)

Vstup do 1. ročníka je očakávanou udalosťou nielen pre žiaka, ale aj rodinu. V domácom prostredí sú budúci školáci pripravovaní na školské vzdelávanie prostredníctvom spontánnych alebo zámerných rozhovorov, súvisiacich činností a zdieľaných skúseností.

Pred vstupom do 1. ročníka a pre udržanie školskej motivácie by rodičia mali deťom zdôrazňovať nadobudnutie nových informácií, uskutočňovanie zaujímavých aktivít, získanie nových kompetencií, osvojovanie si základných zručností. Podľa T. Slezákovvej (2012) by sa rodičia v komunikácii s budúcim alebo začínajúcim školákom mali vyvarovať negatívnej charakteristiky školského vzdelávania, o ktorom by si vytvoril nesprávne predstavy a mohlo by sa pre neho stať obávaným miestom.

Účasť rodičov na vzdelávaní podnecuje hladký prechod do školy a úspešnú adaptáciu žiaka na začiatku školskej dochádzky. V centre

pozornosti stojí vzťah medzi rodinným a školským prostredím, ktorý je východiskom pre pokračovanie v ďalšom vzdelávaní. K. Margetts (1999) zdôrazňuje obsah vzájomnej komunikácie, ktorým by mali byť informácie pre rodičov o očakávaní školy a učiteľom sprostredkované obavy, ciele, predstavy rodičov.

V zmysle uvedeného považujeme za dôležité spracovanie informácií o škole v rodinnom prostredí. Úspešnosť adaptácie a úroveň výkonov v školskom vzdelávaní ovplyvňuje podpora v domácom prostredí, kde rodičia zohľadňujú získané údaje, pokyny a inštrukcie od učiteľa. Rodičia poznajú najlepšie svoje deti, a preto v záujme úspešného prechodu na primárne vzdelávanie má význam zdieľanie relevantných informácií s učiteľom a školou. Na začiatku školskej dochádzky sa stávajú východiskom práce učiteľa, ktorý v súlade s nimi plánuje a realizuje výchovno-vzdelávací proces.

Rodičia sa stávajú aktívnejšími a snažia sa pripraviť svoje dieťa na očakávané zmeny. Ch. Barker - H. Fabian (2009) vidia úlohu rodičov v sociálnej, emocionálnej a akademickej podpore začínajúceho školáka. Úsilie rodičov smeruje tiež k zvyšovaniu odolnosti dieťaťa voči zmenám. Zapojenie rodičov je konkretizované dohľadom nad každodennými povinnosťami dieťaťa, pomocou s domácou prípravou a spôsobmi, ktorými rodičia posilňujú pozitívny prístup ku škole a zvyšujú motiváciu dieťaťa k učeniu. (Dearing, E a kol., 2008)

T. Slezáková (2006) zdôrazňuje, že rodič začínajúceho školáka sa prispôbuje požiadavkám školy, rešpektuje vyplývajúce práva a plní povinnosti, mení doterajšie stereotypy a životný štýl vzhľadom na existujúce zmeny. Rodičia majú vytvorené predstavy o živote a úlohách budúceho školáka, čo podmieňuje ich pripravenosť zvládať vyplývajúce situácie. V. Kurincová (2009) upozorňuje, že rodičia plnia nové povinnosti na individuálnej rozdielnej úrovni. Vplyv na zvládanie role školopovinného dieťaťa majú skúsenosti zo školského vzdelávania a hodnota vzdelania v systéme hodnôt rodičov.

Začiatok školskej dochádzky zahŕňa existenciu žiaka v novom prostredí, v ktorom sú prítomné nové pravidlá a noví ľudia. So spomínanými javmi je začínajúci školák konfrontovaný v období adaptácie. Zvládnutie jednotlivých zmien predpokladá podporu zo strany rodičov, ktorí musia byť oboznámení o podstate adaptácie a špecifických charakteristikách dieťaťa v danom období.

Vymedzením pojmu adaptácia sa zaoberajú mnohé vedné oblasti, ktoré ho približujú z pohľadu vlastného zamerania. V Pedagogickom slovníku (2009) je pojem adaptácia definovaný všeobecne ako prispôbenie sa niečomu. Z pohľadu pedagogiky ho ďalej špecifikujeme v rámci prechodu medzi jednotlivými stupňami vzdelávania, čo predstavuje prispôbenie sa novým sociálnym podmienkam. Interpretácia pojmu adaptácia umožňuje multidisciplinárne chápanie, ktoré zahŕňa sociálne – psychologický, pedagogický a fyziologický aspekt. Adaptácia teda znamená prispôbenie sa požiadavkám školy vyplývajúcim zo spoločensky povinnej role žiaka, úpravu školského prostredia v záujme eliminovania a znižovania výskytu nepriaznivých vplyvov, poznanie a zohľadnenie individuálneho zdravotného stavu, možnosti a úrovne záťaž organizmu. (Slezáková, T. – Tirpáková, A. 2006)

S. H. Birch - G. W. Ladd (1996) uvádzajú ako ukazovatele prispôbenia sa vnímanie školského prostredia, sociálno-emocionálne skúsenosti v škole, behaviorálne zručnosti a akademické výsledky.

Zabezpečenie kontinuity vo vzdelávaní predpokladá partnerský prístup medzi rodinným a školským prostredím. Podpora dieťaťa na začiatku školskej dochádzky má dokázaný pozitívny dopad na postoje žiakov ku školskému vzdelávaniu. Väčšina školákov

úspešne absolvuje prechod na školské vzdelávanie, ale niekedy je prítomná neistota, úzkosť a ťažkosť. Úlohou zainteresovaných strán, pedagógov a rodičov, je hľadať možnosti pre nadviazanie predchádzajúcich skúseností s novými výzvami a príležitosťami ponúkanými v primárnom vzdelávaní. (Transition: a positive start to school. Resource kit. 2017)

3. RODINA A ADAPTAČNÉ ŤAŽKOSTI ZAČÍNajúCEHO ŠKOLÁKA

Deti v období adaptácie vnímajú významné zmeny a prítomnosť rozdielov spojených so začiatkom školskej dochádzky. Potrebný čas prispôbenia sa je individuálny a závislý od výskytu ťažkostí. Ich odhalenie a identifikovanie príčin je predpokladom poskytnutia adekvátnej zásahy, ich odstránenia a prevencie.

Počas adaptácie je na začínajúceho školáka kladený súbor požiadaviek, ktorých zvládnutie predstavuje individuálne rozdielnu úroveň záťaž. Na jednej strane sú nároky školy, na druhej strane možnosti a predpoklady žiaka na ich zvládnutie. V pedagogickej praxi sú u žiakov prítomné adaptačné ťažkosť, ktoré predstavujú nesúlad a nerovnosť medzi spomínanými zložkami. V odbornej literatúre sú tiež definované ako „maladaptácia, adaptačná choroba, školský stres.“ (Marko, J. 1971, Babajevova, T. I. 1990. In: Slezáková, T. – Tirpáková, A. 2006, s. 47)

Existenciu adaptačných ťažkostí spôsobuje široké spektrum príčin, ktoré sa líšia podľa individuálnych charakteristík dieťaťa. Svojím obsahom zasahujú do mnohých oblastí života dieťaťa, ktorého osobnosť je formovaná v rodinnom, predškolskom a školskom prostredí. Autori popisujú viaceré príklady ťažkostí a identifikovaných príčin. Vzhľadom na absentovanie prepracovanej štruktúry príčin a prejavov adaptačných ťažkostí, ich rozdielnu interpretáciu v odbornej literatúre sme vymedzili spoločné prvky vzťahujúce sa na psychickú, fyzickú a sociálno-emocionálnu oblasť, rodinné prostredie, školské a predškolské vzdelávanie. (Vilčinskaja, B. J. 2000, Kovalevová, L. M. – Tarasenko, N. N. 2001, Zvalová, M. – Zvalo, P. 1999, Vágnerová, M. 1997, In: Slezáková, T. – Tirpáková, A. 2006, Homolová, T. 2015)

V kontexte nášho príspevku sa ďalej zameriame na adaptačné ťažkosť, ktorých príčiny vychádzajú z rodinného prostredia začínajúceho školáka.

3.1 Príčiny adaptačných ťažkostí v rodine

Nároky primárneho vzdelávania sú zvláduteľnejšie pre dieťa, ktoré má dostatočnú mieru podpory a adekvátnych podnetov v rodine. Žiaci prichádzajú do školského prostredia z individuálne rozdielnych podmienok, ktoré ovplyvňujú úroveň jeho rozvoja. Na úspešnosti adaptácie, resp. výskytu adaptačných ťažkostí sa podieľa rodinné prostredie. Mnohé adaptačné ťažkosť žiaka na začiatku školskej dochádzky majú príčiny v podmienkach rodiny.

Zmeny na začiatku školskej dochádzky sa týkajú nielen začínajúceho školáka, ale očakáva sa potrebná úroveň pripravenosti rodičov na vstup dieťaťa do školy. Rodičia školopovinného dieťaťa menia zaužívané spôsoby a oboznamujú sa so súvisiacimi právami, povinnosťami. T. Slezáková (2012) uvádza nepripravenosť rodičov, ktorí majú nedostatočné predstavy o prežívaní dieťaťa na začiatku školskej dochádzky, chýbajúce informácie o priebehu adaptácie a spôsoby podpory, pomoci v prípade výskytu adaptačných ťažkostí. Úspešnosť dieťaťa v škole ovplyvňujú očakávanie rodiny, účasť a pomoc pri zvládaní nových úloh vyplývajúcich z role žiaka.

Začínajúci školák nemá na dostatočnej úrovni vybudované schopnosti a zručnosti, ktoré by mu umožnili samostatne zvládnuť požiadavky školského vzdelávania. Školské výkony žiaka ovplyvňuje pomoc rodičov a komplexná charakteristika rodinného prostredia.

M. Franclová (2013) upozorňuje, že nedostatok pozornosti zo strany rodičov vedie ku školskému zlyhaniu žiaka. Prispôbovanie sa podmienkam školského vzdelávania, osvojovanie si učebného obsahu, úroveň výkonu v škole a domácej prípravy nezodpovedá stanoveným požiadavkám a možnostiam začínajúceho školáka.

V rodinnom prostredí by mali byť prítomné a formované predpoklady pre úspešný začiatok školskej dochádzky. Počas prvých dní v škole by mali rodičia prejavovať aktívny záujem o prežívanie dieťaťa, nadobudnuté skúsenosti a poznatky, sociálne interakcie v prostredí triedy a školy. Začiatok školskej dochádzky predstavuje pre žiakov individuálnu úroveň záťaže, ktorej zvládnutie vyžaduje podporu rodiny.

Z výskumných záverov S. Burvyté (2011) vyplýva, že hlavným dôvodom náročnej adaptácie žiakov 1. ročníka je prevládajúci postoj rodiny a materskej školy na výskyt záťažových situácií. Výchova v rodinnom a školskom prostredí by mala byť založená na posilnení vôľového úsilia. Riziko predstavuje intelektuálna pasivita detí, čo znižuje predpoklady porozumenia a využívania informácií v škole. Dôraz je kladený na rodinu, ktorá konštruuje podmienky pre rozvoj odolnosti voči sociálnym zmenám a adaptačných zručností potrebných v súčasnej, meniacej sa spoločnosti.

K aktuálnej problematike pozitívnej psychológie patrí zvyšovanie psychickej odolnosti žiaka, zdôraznenie silných stránok jeho osobnosti a celková orientácia na žiaka. V kontexte adaptačného procesu ide o zvládnutie vyplývajúcich záťažových situácií vlastným úsilím s podporou dospelého. (Fredrickson, L. B. 2001, Matthews, D. M. 2008)

Na začiatku školskej dochádzky má žiak individuálnu úroveň štartovacej pripravenosti, ktorá je odrazom doterajšieho komplexného rozvoja jeho osobnosti. Formovaný súbor potrebných spôsobilostí je konkretizovaný v predškolskej príprave a komplementárne ďalej zdokonaľovaný v rodinnom prostredí. E.M.Pratt a kol. (2016) sa zaoberali faktormi podmieňujúcimi školskú pripravenosť a charakter adaptácie, pričom poukázali na riziká v rodinnom prostredí počas raného detstva dieťaťa. Na základe doterajších výskumných zistení a vlastnej výskumnej činnosti vymedzili nedostatočnú kognitívnu stimuláciu v rodinnom prostredí ako riziko, resp. možnú príčinu adaptačných ťažkostí žiaka na začiatku školskej dochádzky. Uskutočňovanie aktivít stimulujúcich kognitívne zručnosti budúceho školáka zvyšuje úroveň školskej pripravenosti a uľahčuje začiatok školskej dochádzky. Nedostatok takýchto činností v rodinnom prostredí vedie k ťažkostiam pri vstupe do 1. ročníka a náročnejšiemu zvládaniu učiva, horším školským výsledkom. Výchova dieťaťa iba jedným rodičom patrí k možným dôvodom ťažkostí začínajúceho školáka. Deti z neúplných rodín vyžadujú častejšie podporu v sociálnych a akademických zručnostiach. Pre zabezpečenie dostatočnej úrovne školskej pripravenosti sú žiaduce zdroje ekonomickej a psychologickej pomoci.

Podobné výsledky sú uvedené v Harvard Family Research Project (2017), podľa ktorého kvalita vzájomných vzťahov medzi rodičmi a deťmi ovplyvňuje prispôbenie sa žiaka v škole, do ktorej prenáša skúsenosti z rodinného prostredia. Kognitívna stimulácia, pocit pohody, adekvátne reakcie a prejavy záujmu o dieťa sú predpokladom úspešnej adaptácie začínajúceho školáka a jeho lepších výsledkov v škole.

4. ŠPECIFIKÁ SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY NA ZAČIATKU ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY

K novým úlohám rodičov začínajúceho školáka patrí spolupráca so školou, pričom by malo ísť o rovnocenné partnerstvo v záujme podpory žiaka. V pedagogickej praxi je otvorená komunikácia medzi zainteresovanými stranami nástrojom odstránenia, resp. predchádzania adaptačných ťažkostí žiakov. Začiatok školskej dochádzky sa vyznačuje špecifikami v obsahu spolupráce, ktorá je aktívne budovaná rodičmi aj pedagógmi. Blízka kooperácia učiteľa s rodičmi má zásadný význam, pretože jeho adaptácia na nové požiadavky a školské výsledky je podmienená charakteristikou rodinného prostredia.

Na začiatku školskej dochádzky je akcent kladený na iniciovanie spolupráce zo strany učiteľa, ktorý poskytuje dostatočné metodické vedenie pre rodičov začínajúceho školáka. Učiteľ podnecuje záujem a aktivitu rodičov, ktorí vytvárajú vhodné podmienky pre začínajúceho školáka. Zmysluplná a otvorená spolupráca eliminuje pedagogické chyby rodičov. Rodičia nadobúdajú istotu pre pomoc v domácej príprave žiaka, ktorá sa stáva efektívnou. Spolupráca učiteľa s rodičmi je tiež predpokladom zvládnutia existujúcich ťažkostí žiaka pri vstupe do 1. ročníka základnej školy. (Franclová, M. 2013)

Od rodičov začínajúceho školáka sa očakáva adekvátna spolupráca s učiteľom, školským prostredím, čo ovplyvňuje úspešnosť adaptácie žiaka. Existujúce zmeny a nároky školského vzdelávania predpokladajú komunikáciu učiteľa s rodičmi. Výskyt adaptačných ťažkostí vyžadujú vhodnú intervenciu z rodinného aj školského prostredia. Vo vzájomnom kontakte aplikuje učiteľ odborné poznatky a pedagogické skúsenosti. Systematická a premyslená spolupráca umožňuje existenciu žiaka v dvoch prostrediach, ktoré sa navzájom dopĺňajú pre zabezpečenie úspešnosti adaptácie, zvládnutie nárokov primárneho vzdelávania a eliminovania adaptačných ťažkostí.

4.1 Príklady spolupráce rodiny a školy

Rodičia by mali disponovať informáciami o konkrétnych zmenách a požiadavkách, ktoré sa týkajú školského vzdelávania. Kontinuita a plynulý prechod je zabezpečený prostredníctvom rozmanitým činnosťami pre rodičov, ktorí získavajú potrebné informácie, pedagogické vedenie a pocit istoty.

Zapojenie rodičov počas prechodu dieťaťa do školy a na začiatku školskej dochádzky môže byť podľa K. Margetts (1999) konkretizované orientačnými návštevami rodičov a detí v škole, stretnutiami s pedagógmi primárneho vzdelávania, informáciami v písomnej alebo ústnej podobe, účasťou na prechodových aktivitách.

Najčastejším spôsobom spolupráce je stretnutie rodičov v základnej škole na začiatku školského roka, kedy získavajú potrebné informácie. J. Einarsdóttir (2003) zdôrazňuje význam uskutočnenia daného stretnutia pred začiatkom školskej dochádzky, čo umožní adekvátnu prípravu rodičov a dieťaťa. Učitelia a rodičia majú priestor na diskusiu o vzájomných očakávaniach a pravidelnú komunikáciu.

M.Besi-M.Sakellariou (2019) dopĺňajú ako príklad vzájomného kontaktu medzi školou a rodinou zasielanie brožúr alebo informačných listov, ktorých obsahom sú inšpirácie a pokyny na prípravu budúceho školáka v domácom prostredí. Rovnakú funkciu spĺňa vzájomná telefonická komunikácia medzi zainteresovanými stranami. V modernej spoločnosti je potrebné aplikovať systémové

modely spolupráce a rozvíjať flexibilné prístupy podpory dieťaťa na začiatku školskej dochádzky. Spomínané autorky (2019) uskutočnili výskum, v ktorom skúmali stanoviská učiteľov z materských škôl a základných škôl k úlohe rodičov v procese prechodu ich detí do 1. ročníka primárneho vzdelávania. Podľa výsledkov výskumu považuje väčšina učiteľov spoluprácu s rodičmi za nevyhnutnú a dôležitú. Základom kooperácie je vzájomná dôvera rodičov a učiteľov. Za najvhodnejší spôsob účasti rodičov je z pohľadu respondentov stretnutie na začiatku školského roka, pričom niektorí uvádzajú rozhovory medzi rodičmi a pedagógmi z oboch vzdelávacích inštitúcií pre začiatkom školskej dochádzky. K záverom výskumu patrí, že učelia uznávajú úlohu a význam rodičov v procese prechodu a adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky. Rodičia vedú s deťmi cieľavedomé rozhovory, povzbudzujú ich, venujú im pozornosť a zaujímajú sa o ich čas. Aktívne zapojenie rodičov zahŕňa tiež učenie sa doma, čítanie kníh a spoločné hranie edukačných hier.

Vo všeobecnosti, v súčasnej pedagogickej praxi neexistuje súbor stratégií na efektívnu kooperáciu rodinného a školského prostredia na začiatku školskej dochádzky žiaka. Inšpiráciou sú zdieľané skúsenosti z praxe pedagógov alebo rodičov. Aktívne zapojenie rodičov do komplexného programu zameraného na zabezpečenie úspešnej adaptácie pri vstupe dieťaťa do školy je vhodnou formou spolupráce rodičov a pedagógov.

Kľúčovým prvkom je vytváranie efektívnych spojení medzi rodičmi a školou. V pedagogickej praxi sú realizované rôzne programy, ktoré sú určené na zapojenie rodičov do procesu prechodu a zvýšenie úspešnosti adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky. Účasť rodičov na prechodových programoch prispieva k bezproblémovému začiatku školskej dochádzky. (Rimm-Kaufman, S. – Pianta, C. R. 2000)

Výsledky výskumnej štúdie R. Giallo a kol. (2010), orientovanej na posilnenie vedomostí, sebavedomia a zapojenia rodičov v prechode dieťaťa na základnú školu, poukazujú na zvýšenú participáciu rodičov po poskytnutí intervencie absolvovaním zostaveného školského prechodového programu pre rodičov. Autori (2010) zdôrazňujú, že rodičia ocenili informácie o činnostiach na prípravu dieťaťa do školy, pomoci pre dieťa na rozvoj zručností, zvládnutí situácií súvisiacich so začiatkom školskej dochádzky, vrátane separačnej úzkosti, prispôbení rodinných zvyklostí a domácej príprave, riešení domácich úloh.

V Austrálii bol aplikovaný program „Spoločne pripravení – prechod do školy“, ktorý je zameraný na včasné vzdelávanie detí prostredníctvom aktívneho zapojenia rodičov, odborníkov a školskej komunity. Program tvoria dve zložky odlišné podľa vlastného zamerania – na rodičov, na školskú komunitu. Obsah je konkretizovaný v príručke pre rodičov, ktorí získajú viaceré typy a námety na prípravu dieťaťa na prvého ročníka základnej školy. Nástrojom podpory pre deti je spracovaná kniha aktivít predstavujúca očakávaný začiatok školskej dochádzky v súvislostiach. (Binstadt, M. 2010)

Podpora úspešnej adaptácie žiaka je v praxi konkretizovaná aj prechodových programom so zapojením rodičov. Teoretické východiská a praktické príklady nabádajú k hľadaniu a uskutočňovaniu stratégií, ktoré zabezpečia úspešnosť adaptácie a prevenciu výskytu adaptačných ťažkostí. Adekvátna účasť a podpora rodinného prostredia má pozitívny vplyv na charakter adaptácie a eliminovanie individuálnych ťažkostí začínajúceho školáka v procese adaptácie.

5. ZÁVER

Vstup do 1.ročníka je obdobím plným radosti, optimizmu a očakávaní, ale rovnako tiež obáv a úzkosti. Adekvátna účasť rodičov na začiatku školskej dochádzky ich dieťaťa zvyšuje úspešnosť adaptačného procesu. Ak vyplývajúce povinnosti a požiadavky školského vzdelávania nie sú na úrovni možností žiaka, tak sa objavujú adaptačné ťažkosti. Ich viaceré príčiny vychádzajú z rodinného prostredia. Pre začínajúceho školáka je rodina najmä zdrojom podpory, čo vyžaduje adekvátnu prípravu a spoluprácu so školou. Vzájomná komunikácia je tiež predpokladom odstránenia a predchádzania adaptačných ťažkostí začínajúceho školáka. Vzhľadom na spomínané teoretické východiská považujeme za dôležité venovať pozornosť rodine v kontexte adaptácie žiaka na začiatku školskej dochádzky, keďže výrazne formuje jeho predpoklady na školské vzdelávanie a zvládnutie súvisiacich nárokov. Spoločným cieľom zainteresovaných strán je uľahčenie prechodu dieťaťa z materskej školy do základnej školy a úspešná adaptácia na začiatku školskej dochádzky.

Zdroje

1. BARKER, CH., FABIAN, H. (2009). Students' transitions to further education. *International Journal of Transitions in Childhood*, Vol.3, Dostupné online: https://extranet.education.unimelb.edu.au/LED/tec/pdf/journal3_barker_fabian.pdf
2. BESI, M., SAKELLARIOU, M. (2019). Teachers' Views on the Participation of Parents in the Transition of their Children from Kindergarten to Primary School. In *Behavioral Science*. 9, 124, Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/337451286_Teachers'_Views_on_the_Participation_of_Parents_in_the_Transition_of_their_Children_from_Kindergarten_to_Primary_School
3. BINSTADT, M. (2010). Ready together – transition to school program effecting positive outcomes for children and their families in the inala to ipswich area. In: *International Journal of Transition in Childhood*. Vol. 4. ISSN 1833-2390, p. 37-44, Dostupné online: https://extranet.education.unimelb.edu.au/LED/tec/pdf/journal4_practitioner%20article.pdf
4. BIRCH, H.S., LADD, W.G. (1997) The Teacher-Child Relationship and Children's Early School Adjustment. *Journal of School Psychology*, Vol. 35, No. 1, pp. 61-79
5. BOETHEL, M. 2004. Readiness: School, Family and Community. Southwest Educational Development Laboratory.
6. BURVYTĚ, S. (2011). Realisation of personal adaptation potential in childhood. In: PETROV, R. – SLOKA, B. – VAIVADS, J. (eds.) 2011. *European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives*. Riga: The University of Latvia Press. 2011. ISBN 978-9984-45-398-9, p. 605 – 619. Dostupné online: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/2924/Conference_EIBSRS_.pdf?sequence=1#page=605
7. DEARING, E.; KREIDER, H.; WEISS, H. 2008. Increased family involvement in school predicts improved childteacher relationships and feelings about school for low-income children. *Marriage Fam. Rev.* 2008, 43, 226–254. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/248919047_Increased_Family_Involvement_in_School_Predicts_Improved_Child-Teacher_Relationships_and_Feelings_About_School_for_Low-Income_Children
8. EINARSDÓTTIR, J. (2003). Towards a smooth transition from preschool to primary school in Iceland. Paper presented at the British Educational Research Association Annual Conference, Heriot-Watt University, Edinburgh, 11-13 September 2003. Dostupné online: http://www.leeds.ac.uk/educol/d_ocuments/00003302.htm

9. FRANCOVÁ, M. (2013). *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada Publishing. 2013. 169 s. ISBN 978-80-247-4463-6
10. FREDRICKSON, L. B. 2001. The role of positive emotions in positive psychology: The broaden and build theory of positive emotions. In: *American Psychologist*. 2001, Vol. 56, No 3, ISSN 0003-066X, p. 218 – 226. Dostupné online: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3122271/>
11. GIALLO, R., TREYVAUND, K., MATTHEWS, J., KIENHUIS, M. (2010). Making the Transition to Primary School: An Evaluation of a Transition Program for Parents. In: *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, 2010. vol. 10, p. 1- 17, ISSN 1446-5442 Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/228639877_Making_the_Transition_to_Primary_School_An_Evaluation_of_a_Transition_Program_for_Parents
12. HARVARD FAMILY RESEARCH PROJECT (2007). Family Involvement IN Elementary school children's education. NO. 2 in a series WINTER 2006/2007, Dostupné online: <https://eric.ed.gov/?id=ED495467>
13. HOMOLOVÁ, T. (2015). Adaptácia a adaptačné problémy žiakov v prvom ročníku primárneho vzdelávania. In: *Psychologičeskij vademecum : psihologo-pedagogičeskoe soprovoždenie obrazovatel'nogo processa v učreždenijach različnogo tipa*. Vitebsk : VGU imeni P.M.Mašerova, 2015, ISBN 978-985-517-510-1, s. 175 – 182
14. KURINCOVÁ, V. (2009). Dieťa medzi rodinou a školou. In: KURINCOVÁ, V., SLEZÁKOVÁ, T. 2009. *Žiak na začiatku školskej dochádzky*. Edukačná podpora učiteľov a rodičov. Nitra: PF UKF v Nitre. 2009. 158 s. ISBN 978-80-8094-457-5, s. 81 – 147
15. MARGETTS, K. 1999. Transition to school: looking forward. Selected papers from the AECA National Conference Darwin July 14-17 1999
16. MATTHEWS, D. M. 2008. Positive psychology: Adaptation, Leadership and Performance in Exceptional Circumstances. In: HANCOCK, A. P. – SZALMA, L. J. (eds.) 2008. *Performance Under Stress*. England: Ashgate Publishing. 2008. ISBN 978-0-7546-7059-9, p.163 – 180
17. MONKEVICIENE, O. – MISHARA, L. B. – DUFOUR, S. 2006. Effects of the Zippy's Friends Programme on Children's Coping Abilities During the Transition from Kindergarten to Elementary School. In: *Early Childhood Education Journal*, Vol. 34, No. 1,
18. OTEVŘELOVÁ, H. (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál. 2016. 144 s. ISBN 978-80-262-1092-4
19. PERRY, B. – DOCKETT, S. 2003. Starting school: perspectives of Australian children, parents and educators. Edinburg: The British Education Research Association Annual Conference.
20. PIRCHIO, S.; TRITRINI, C.; PASSIATORE, Y.; TAESCHNER, T. (2013). The Role of the Relationship between Parents and Educators for Child Behaviour and Wellbeing. *International Journal about Parents in Education*, Vol. 7, No. 2, 145-155 ISSN: 1973 – 3518 Dostupné online: <http://www.erna.pe.net/ejournal/index.php/IJPE/article/viewFile/275/199>
21. PRATT, M. E. et al. (2016) Family risk profiles and school readiness: A person-centred approach. In: *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 462-474 [online], [cit. 2020-01-03]. Dostupné na internete: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0885200616300163?token=D67D9E02B0BA4BB21C26BB83DC362090C6CD513D7995FAC919F6239B13E3543C9EF3120C51D31BA6EACEEC8FE4C4B6DE>
22. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. , MAREŠ, J. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6
23. RIMM-KAUFMAN, S., PIANTA, C. R. (2000). An Ecological Perspective on the Transition to Kindergarten: A Theoretical Framework to Guide Empirical Research. *Journal of Applied Developmental Psychology* 21(5):491–511, Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/257046043_An_Ecological_Perspective_on_the_Transition_to_Kindergarten_A_Theoretical_Framework_to_Guide_Empirical_Research
24. SHERIDAN, S. M., CLARKE, B. L., KNOCHÉ, L., (2006). The Effects of Conjoint Behavioral Consultation in Early Childhood Settings. *Early Education And Development*, 17(4), 593-6
25. SLEZÁKOVÁ, T. (2012). *Spoločne do školy*. Rodičia v procese úspešného štartu dieťaťa do školy. Bratislava: IRIS. 108 s. ISBN 978-80-89256-81-5
26. SLEZÁKOVÁ, T. – TIRPÁKOVÁ, A. 2006. *Adaptácia dieťaťa na školu – Súčasné pohľady na pedagogickú teóriu a prax*. Nitra: PF UKF v Nitre. 2006. 191 s. ISBN 80-8050-968-9
27. *Transition: a positive start to school*. Resource kit. 2017. Department of Education and Training Melbourne